

Stanisław Zelwerowicz

1905-1990?

Absolwent Wydziału Nawigacyjnego z 1929 r., kapitan żegluga wielkiej, uczestnik konwojów atlantyckich.

Urodził się 17 lipca 1905 r. w Krakowie. Ojciec Aleksander był wybitnym aktorem i reżyserem teatralnym, dwa lata starsza siostra Helena poszła w ślady ojca. Matka Emilia z Kulikowskich targnęła się na swoje życie, gdy dzieci były małe – w 1909 r. „W roku 1914 przebywałem kolejno w Warszawie, Szwajcarii i Francji, od 1914 do 1918 w Kijowie i Moskwie. W 1926 r. uzyskałem maturę w Gimnazjum Kreczmaria w Warszawie”¹ – napisał w ankiecie personalnej GAL-u.

W 1929 r. ukończył Wydział Nawigacyjny Szkoły Morskiej w Tczewie, a w 1931 r. – wojskowe przeszkolenie w Szkole Podchorążych Marynarki Wojennej w Toruniu, w Gdyni na okrętach ORP „Mazur”, ORP „Komendant Piłsudski” oraz w Pińsku na ORP „Pińsk”.

„Od 26 lutego pozostaję na służbie w GAL”². Pływał na s/s „Kościuszko” jako III oficer.

W 1936 r., decyzją Komisji Kwalifikacyjnej Urzędu Morskiego, otrzymał dyplom kapitana żegluga wielkiej³. W 1937 r. został starszym oficerem na „Batorym”. W styczniu 1939 r. ożenił się w Aleksandrowie Kujawskim z Marią Józefą.

Podczas wojny pływał na transportowcu „Sobieski”, a od maja 1941 r. do 1945 r. (z urlopowymi przerwami) dowodził „Morską Wolą”, chodząc w konwojach między Wielką Brytanią, Stanami Zjednoczonymi oraz Australią, przewożąc m.in. amunicję, dynamit i nitroglicerynę.

Kpt. Zelwerowicz był niewątpliwie rekordzistą naszej floty w konwojowej żegludze przez Północny Atlantyk – wytrwał w niej cztery lata. W ekstremalnych wojennych warunkach był świetnym kapitanem, któremu towarzyszyła na statku żona (na co miał stosowne pozwolenie), piękna adeptka Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej, założonej przez słynnego ojca kapitana – Aleksandra⁴.

Owe cztery lata pełne były dramatycznych wydarzeń. „Dwie doby upłynęły na zmaganiach z siłami przyrody. Trzeciej zaś nocy, kiedy sztorm przybrał jeszcze na sile, najpierw płynąc w odległości 100 mil za konwojem, komodor zawiadomił o storpedowaniu jego statku. W południe następnego dnia naliczono 12 statków, a później także jeden z sześciu okrętów eskorty – który nakazał «Morskiej Woli» objąć dowództwo grupy i doprowadzić ją do głównych sił konwoju”⁵.

1 APGoG, Gdynia – Ameryka Linie Żeglugowe SA, akta osobowe.

2 Ibidem.

3 „Wiadomości Portu Gdynińskiego” 1936, nr 8, s. 10.

4 Za: Jerzy Mrozowicki, *Konwój w nieznanie*, Gdańsk 1974, s. 89.

5 Jerzy Pertek, *Druga mała flota*, Poznań 1959, s. 193.

O innym rejsie tak pisał I oficer Jerzy Mrozowski: „Zaraz po opadnięciu mgły konwój przeżył najgroźniejszy atak zmasowanych wilczych stad. Utraconych zostało 13 czy 14 statków handlowych oraz kilka okrętów eskorty”⁶. I tak cztery lata...

„Kpt. Zelwerowicz jest jedynym w PMH kapitanem, który przez tak długi okres i z tak szczęśliwym wynikiem pływał w konwojach atlantyckich. [...] Dowodził tym statkiem w najcięższych okresach Bitwy o Atlantyk, kiedy czasami połowa statków konwoju szła na dno”⁷.

Po skończonej wojnie wyemigrował z żoną do USA. Aktywnie działał w Związku Oficerów Polskiej Marynarki Handlowej w Nowym Jorku, w 1953 r. wybrany na członka Komisji Kwalifikacyjnej (wraz z Hen-

rykiem de Friedbergiem – abs. WN z 1937 r.), Bolesławem Dzikowskim, Henrykiem Krupką (absolwentami WN z 1937 r.) i Janem Nowosielskim (abs. WN z 1930 r.).

Ojciec Stanisława Aleksander Zelwerowicz oraz siostra Helena Zelwerowicz-Orchoń zostali 9 października 1977 r., na wniosek kilkorga ocalałych Żydów, uhonorowani przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie tytułem Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata. Ceremonia odbyła się w maju 1979 r. w Nowym Jorku. Odznaczenie odebrała Helena (zwana Leną)⁸. Zmarła w Nowym Jorku w 1998 r. W 2014 r., dzięki pomocy Związku Artystów Scen Polskich, urnę z jej prochami sprowadzono do Polski. Pogrzeb odbył się w 2014 r. na cmentarzu w Skolimowie.

Domena publiczna

Konwój atlantycki,
listopad 1942 roku

Źródła: *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, tom I, pod red. Jana Kazimierza Sawickiego, wyd. II, Gdynia 2000; Jerzy Mrozowski, *Konwój w nieznane*, Gdańsk 1974; Jerzy Pertek, *Druga mała flota*, Poznań 1959; Jerzy Miciński, *Księga statków polskich 1918-1945*, tom 3, Gdańsk 1997; APGoG, Gdynia – Ameryka Linie Żeglugowe SA, akta osobowe; „Wiadomości Portu Gdynińskiego” 1936, nr 8; „Polska na Morzach/ Poland on the Seas” czerwiec-lipiec 1945, nr 27; Ewa Otremba, notka biograficzna w zbiorach Sali Tradycji UMG.

⁶ Jerzy Mrozowski, op. cit., s. 93-94.

⁷ „Polska na Morzach/ Poland on the Seas” czerwiec-lipiec 1945, nr 27, s. 11.

⁸ <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-rodzina-zelwerowiczow>